

מדינת ישראל
משרד החינוך
האגף לחינוך מבוגרים

רמת הבחינה : גמר
מועד הבחינה : קיץ תשפ"ב, 2022
היקף הבחינה : 2 יח"ל
מספר שאלון : 990312

מדעי ההתנהגות – שתי יחידות לימוד
הוראות לנבחן

א. משך הבחינה : שעתיים וחצי.

ב. מבנה השאלון ומפתח הערכה : בשאלון זה ארבעה פרקים.

פרק ראשון : $(4 \times 10) = 40$ נקודות

פרק שני : $(2 \times 7) = 14$ נקודות

פרק שלישי : $(1 \times 30) = 30$ נקודות

פרק רביעי : $(4 \times 4) = 16$ נקודות

סה"כ 100 נקודות.

ג. הוראות מיוחדות :

(1) קראו את ההנחיות בקפדנות לפי שתיגשו לפתרון הבחינה.

(2) כתבו בכתב ברור.

(3) אין לענות על יותר שאלות מהמצוין בהנחיות.

ד. מלאו את הפרטים הבאים :

פרטי הנבחן :	פרטי מרכז ההשכלה :												
מספר הנבחן ברשימה : _____	שם המוסד : _____												
שם משפחה + פרטי : _____	שם מרכז הבחינה : _____												
ת.ז. <table border="1"><tr><td> </td><td> </td><td> </td><td> </td><td> </td><td> </td><td> </td><td> </td><td> </td><td> </td><td> </td><td> </td></tr></table>													
שם המעריך : _____													
ציון הבחינה : _____													

בהצלחה !

פרק ראשון (40 נקודות)

לפניכם 12 שאלות סגורות. עליכם לענות על עשר שאלות בלבד.
הקיפו בעיגול את התשובה המתאימה ביותר. לכל תשובה נכונה 4 נקודות.

1. האינטליגנציה הרגשית מאפשרת לאדם:

א. להבין היטב את מה שהוא קורא

ב. לעסוק ביצירה אמנותית

ג. להרוויח כסף

ד. להיות חסין רגשית ולקדם את עצמו

2. התפתחות הטכנולוגיה והתקשורת:

א. הגדילו את כמות התקשורת הישירה במשפחה

ב. לא השפיעו על כמות התקשורת הישירה במשפחה

ג. הפחיתו את כמות התקשורת הבין-אישית הישירה

ד. הגדילו את כמות התקשורת הבין-אישית הישירה בין ההורים, אך הפחיתו אותה בקרב הילדים

3. לתקשורת הפנים משפחתית השפעה על:

א. מערכת היחסים בתוך המשפחה

ב. הרגלי התזונה של כל אחד מבני המשפחה

ג. תנאי הדיור המשפחתיים

ד. התייחסות הילדים לרכוש המשפחה

4. תפקידי המגדר (ג'נדר):

א. מאפיינים את דפוסי ההתנהגות המצופים מגברים ומנשים בהתאם לחברה שבה הם חיים

ב. מאפיינים את הגברים והנשים כפי שהם קיימים בטבע

ג. מאפיינים את הגברים והנשים כפי שהיה מקובל מראשית האנושות

ד. מאפיינים את הגברים והנשים על פי דתם

5. הפסיכולוגיה עוזרת:

א. להקל על בעיות רגשיות

ב. להקל על בעיות קוגניטיביות

ג. לשפר את המצב הכספי

ד. לשפר את ההופעה החיצונית

6. **לדימוי הגוף חשיבות בעיצוב הדימוי העצמי משום ש :**

- א. התינוק מקבל את ההתייחסויות הראשונות מצד הסביבה באמצעות מגעים גופניים
- ב. הגוף הוא המערכת היחידה שהיא האדם עצמו ללא תוספות סביבתיות
- ג. הגוף הוא האלמנט היחידי שבו האדם מתייחס לעצמו בלבד
- ד. **כל אחת מהתשובות מהווה חלק מהסיבה**

7. **ערך הוא :**

- א. חלק מהשכלת האדם
- ב. רגש של עליונות על אחרים
- ג. **אמונה ברעיון או אידיאולוגיה**
- ד. סיווג ביטחוני הניתן בצבא

8. **מתן לגיטימציה לצרכים האישיים של כל אחד מבני הזוג :**

- א. עלול לגרום נזק למרקם המשפחתי
- ב. ישפיע באופן בלתי יציב על הצעירים במשפחה
- ג. **ישפיע באופן חיובי על היחסים בתוך המשפחה**
- ד. לא ישפיע כלל על מערכת היחסים הפנים משפחתית

9. **השינויים שחלו במשפחה המודרנית מקשים על הטיפול בזקן מפני ש :**

- א. **כל משפחה גרעינית הפכה ליחידה כלכלית עצמאית**
- ב. המשפחה הצעירה מסרבת לטפל בזקנים
- ג. הזקן אינו זקוק לטיפול
- ד. אין מספיק זקנים הזקוקים לטיפול

10. **נורמה בלתי פורמלית היא :**

- א. כלל התנהגות הכתוב בתקנון הקבוצה
- ב. כלל התנהגות המדריך את הפרט כדי להתקבל רשמית לקבוצה
- ג. חוק הנחקק בפרלמנט
- ד. **כלל התנהגות מקובל בחברה שאינו כתוב במסמך רשמי**

11. לאדם נטייה כללית:

- א. להתבודד ללא קשר לקבוצה או חברה כלשהי
- ב. להשתייך לקבוצה גדולה או קטנה שאליה הוא מרגיש שייכות
- ג. להשתייך לקבוצה גדולה או קטנה שאליה אינו מרגיש שום קשר
- ד. להתייחס לעצמו בלבד

12. מדעי ההתנהגות עוסקים ב:

- א. התנהגות בעלי החיים השונים בטבע
- ב. התנהגות בעלי חיים בתנאי שבי
- ג. התנהגות בני האדם במעגלי החיים השונים
- ד. התנהגות תינוקות בגיל צעיר מאוד ביחס להוריהם

פרק שני - היגדים (14 נקודות)

לפניכם תשעה היגדים, ענו על שבעה מתוכם.

הקיפו בעיגול אחת משתי האפשרויות: "נכון" או "לא נכון".
לכל תשובה נכונה 2 נקודות.

1. אצל אנשים בעלי מעמד חברתי גבוה הדימוי העצמי יהיה תמיד גבוה. נכון / לא נכון
2. השינויים החברתיים והטכנולוגיים משפיעים על מבנה המשפחה ועל דרך החיים של המשפחות המודרניות. נכון / לא נכון
3. "הקן המתרוקן" מתאר את שלב התרחבות המשפחה. נכון / לא נכון
4. לתקשורת פנים משפחתית תקינה השפעה על האווירה בתוך המשפחה. נכון / לא נכון
5. אינטליגנציה רגשית תשפיע על התפקוד החברתי של האדם. נכון / לא נכון
6. בעקבות הארכת תוחלת החיים גיל הפרישה מאפשר לפרש לעסוק בעיסוקים רבים ומגוונים. נכון / לא נכון
7. נורמות משפחתיות נקבעות על ידי בני הזוג עם הקמת המשפחה החדשה, והן לא משתנות בעקבות מצבים שונים במהלך החיים. נכון / לא נכון
8. אנשים בעלי דימוי עצמי נמוך תמיד יהיו אהודים בחברה. נכון / לא נכון
9. מנגנון החיברות עוזר לאדם לתפקד היטב בסביבה החברתית שבה הוא חי. נכון / לא נכון

פרק שלישי - אירוע (30 נקודות)

לפניכם שני נושאים. בחרו אחד מהם והקפידו לענות על כל השאלות הכלולות בו.

אירוע א'

ליאת ודני גרים בתל אביב עם ילדיהם תומר (בן 13), שירה (בת 11), ומיכאל (בן 3). בביתם שלושה מחשבים ומחשב נייד. הילדים גולשים באינטרנט כארבע שעות ביום. תומר מתכתב עם חברים ב"פייסבוק" (רשת חברתית) וצופה באתר "יוטיוב" בסרטונים. גם שירה מתכתבת עם חברות ומשחקת הרבה במשחקים. ההורים משתדלים לעקוב אחרי הפעילות של הילדים במחשב, אבל לא תמיד הם מצליחים. אין להם זמן ואין להם חשק. "כשהילדים במחשב", הם אומרים, "לנו יש קצת שקט". לפני שנתיים התברר להם שתומר נרשם לקורס שוודית דרך האינטרנט וזה היה משעשע; הם היו מודאגים כששמעו, שילדים גנבו סיסמאות כניסה לחשבונות אינטרנט והציקו בשם לילדים אחרים, וממש נבהלו כשילדים מהכיתה של שירה פתחו קבוצה בפייסבוק נגד ילד מסוים. ליאת ודני מודאגים מההשלכות האפשריות של האינטרנט על הילדים, אבל כמו רבים מההורים, הם לא מגבילים אותם בתוכנית או בשעות גלישה. בעבר הם ניסו לקבוע כללים בנושא זה, אבל לא עמדו בלחצים של הילדים, ומהר מאוד עברו למדיניות אחרת. היום הם מסתפקים בהסברים ובאזהרות ומאמינים שילדיהם אחראיים ומבינים מה אסור ומה מותר. "אנחנו סומכים על הילדים שלנו שידעו להיזהר מהסכנות שברשת", הם אומרים.

1. האם אתם מסכימים עם עמדתם של ליאת ודני בנושא האינטרנט? איך לדעתכם עליהם לנהוג עם הילדים בנושא זה? הסבירו ונמקו את דעתכם.
***כל נימוק הגיוני יתקבל.**
2. איך השפיעה ההתפתחות הטכנולוגית על עולמם של הילדים? התייחסו להשפעות החברתיות והרגשיות, על שעות הפנאי, על עולם הידע והמושגים שלהם.
יותר זמן מול מסכים, פחות תקשורת בין-אישית עם חברים ובני משפחה, שיימינג (ביוש) דרך רשתות חברתיות, שליטה טובה יותר במכשירים טכנולוגיים מהמבוגרים, חשיפה לתכנים מכל העולם, חשיפה לתכנים שאינם מתאימים לגילם.
***תשובות נוספות יתקבלו.**
3. האם חל שינוי בתפקיד ההורים בעקבות ההתפתחויות הטכנולוגיות והשינויים בעולם הילדים? הסבירו ותנו דוגמאות.
תשובות אפשריות: ירידה בסמכות הורית, אחריות ההורים להגבלה ופיקוח על תכנים.
***תשובות נוספות יתקבלו.**

אירוע ב'

הניסיון להתמודד עם מגפת הקורונה באמצעות סגר ובידוד חברתי, העלה לכותרות את ההתייחסות לבני הגיל השלישי. עקב גילם הם מוגדרים כאוכלוסייה בסיכון גבוה. לכן נדרשו להימנע ממפגשים אפילו עם בני משפחה קרובים ולהסתגר בביתם כדי להגן על עצמם מפני סכנת ההידבקות. כך יצא שבחגים ישבו לגמרי לבד, מנותקים מהמשפחה ומכל הפונקציות המשמעותיות שבני המשפחה מספקים האחד לשני.

המומחים מזהירים כי לבידוד חברתי יש השלכות מזיקות ביותר גם נפשיות וגם גופניות. בידוד עלול לגרום לתופעות כמו דיכאון, חרדה, מתח ואפילו ייאוש. לכן הקשר השוטף של האזרחים הוותיקים על הילדים והנכדים חיוני במיוחד בתקופה זו. ילדיהם הבוגרים של הקשישים, "דור הסנדוויץ'", צריכים להתמודד עם מצב לא פשוט. איך בכל זאת לקיים את הקשר המשמעותי עם ההורים המזדקנים, איך להעביר להם את ההרגשה שאוהבים אותם ומשתדלים להקל עליהם גם כשלא נפגשים? בני "דור הסנדוויץ'" גם אמורים לטפל בעצמם, לעבוד, לפרנס ולטפל בילדיהם שלהם.

1. ציינו שני שלבים שונים מתוך מעגל חיי המשפחה. מהו השלב שבו נמצאים בני הגיל השלישי? (10 נק')
נדרש ציון (ללא הסבר) של שניים מהשלבים הבאים: עזיבת משפחת המוצא, זוגיות מחייבת, נישואין, הולדת ילד ראשון, התרחבות המשפחה והולדת ילדים נוספים, שלב אמצע החיים, הקן המתרוקן, סבאות, זקנה.
בני הגיל השלישי נמצאים בשלב הסבאות או הזקנה (שתי האפשרויות תתקבלנה כנכונות).
2. בהתאם לתשובה בשאלה 1, הציגו שני מאפיינים של השלב שבו נמצאים בני הגיל השלישי. (10 נק')
שניים מהמאפיינים הבאים: שינוי בסדרי העדיפויות, פרישה מהעבודה, צמצום המעגל החברתי עקב כך, יותר זמן פנוי, ירידה בחוסן הגופני/בריאותי, ירידה ברמת ההכנסה עקב הפרישה, התקשרות רגשית לנכדים/לנינים, פניות למימוש עצמי באמצעות תחביבים ועיסוקי פנאי, הזדקקות גוברת לתמיכה וליווי של בני המשפחה, מחשבות על העתיד ועל סוף החיים.
3. מי הם בני "דור הסנדוויץ'"? מדוע הם נקראים כך? תארו שתי משימות הנדרשות מבני דור הסנדוויץ'.
"דור הסנדוויץ'" הוא מונח המתייחס לגילאי הביניים, אלה שכבר הקימו משפחה משל עצמם וגידלו ילדים, אך עדיין לא הפכו לסבים. צאצאיהם עדיין זקוקים להם ותלויים בהם כלכלית ורגשית. במקביל הוריהם הקשישים הופכים גם להיות תלויים בילדיהם ביום יום, משום שהם זקוקים לעזרה ותמיכה בעיקר רגשית וחברתית ואף בריאותית. כך גילאי הביניים מוצאים עצמם באמצע בין דור ההורים לבין דור הילדים,

ולכן נקראים "סנדוויץ'". המשימות הנדרשות מ"דור הסנדוויץ'" בתקופת הסגר: להיות בקשר עם ההורים המזדקנים כדי שירגישו ביטחון והגנה מפני תלאות החיים, כדי שיחושו שהם אהובים, רצויים ומהווים חלק אינטגרלי של המשפחה גם בגילם; סיוע בטיפול רפואי ושמירה על הבריאות, לפעמים אפילו עזרה בביצוע מטלות שגרתיות כמו קניות, סידורים פורמליים, הסעות, פיקוח ומעקב אחרי גורמי סיוע המטפלים בהם; הפגה של הבדידות היומיומית בהיעדר אפשרות למפגשים חברתיים.

פרק רביעי - היגדים (16 נקודות)

לפניכם שישה היגדים, בחרו ארבעה מתוכם.

הסבירו את הטענה המוצגת במשפט. לכל תשובה נכונה 4 נקודות).

1. נורמה חברתית היא עניין דינמי.
נורמות חברתיות מאפיינות חברה כלשהי בזמן מסוים. הן נוצרות ומתחזקות על ידי פרטים בחברה או בקבוצה כשהם נוהגים ומנהלים על פיהן. נורמות הן בעיקר עניין תרבותי והתנהגותי. נורמות יכולות להשתנות מכיוון שמוסכמות ורעיונות משתנים כל הזמן כתוצאה מהשפעות חיצוניות על אותה חברה.
2. לרשות כל משפחה עומדים משאבים כלכליים, חברתיים ותרבותיים, אשר מגבירים או מפחיתים את ההזדמנויות ואת האפשרויות של בני המשפחה להתפתח ולהתקדם.
משאבים כלכליים יכולים ליצור סביבה שבה יש יותר דגש על תרבות הפנאי ולתרבות על כל צורותיה מכיוון שצריכת תרבות עולה כסף. לדוגמה – ילד הלומד לנגן על כלי, עוסק בפעילות גופנית, באמנות או בלימוד שפה זרה, מבקר בתיאטרון ומטייל בארץ ובעולם – ילד כזה יהיה בעל מטען פנימי עשיר יותר וידע עולם נרחב יותר. לרוב, משפחה כזו תתחבר גם למשפחה שסגנון חייה דומה ואז נוצרת הפרייה הדדית. ומעל לכול – הורים שמשקיעים משאבים בהתפתחות האישית שלהם משפיעים לטובה על הילדים מכיוון שהם דוגמה חיה לדרך החיים הזו שאותה הם גם מכתיבים לילדיהם.
3. תקשורת חוסמת מייצרת חסימה רגשית וקושי במתן משוב.
תקשורת חוסמת היא תקשורת של שיפוט, פחד וריחוק. זו תקשורת שמייצרת חסימה רגשית וקושי במתן משוב משום שאינה מגלה אמפתיה, אינה מקבלת את בחירותיו של האחר ואף אינה מקשיבה לו.
4. הדימוי האישי יכול להשתנות במהלך השנים.
הדימוי האישי מתחיל להתפתח בגיל מוקדם. בגיל הזה הדימוי האישי מושפע ממי שנתפס בעיני הילד כדמויות סמכות (הורים, מורים וכו'). הדימוי מתפתח ומגיע לשיאו בגיל ההתבגרות, ואף יכול להשתנות בהמשך החיים הבוגרים.

5. מנת המשכל (IQ) מצביעה על יכולות הלמידה של האדם. מנת המשכל היא כלל כישורי החשיבה של האדם. המדד הזה מציג את רמת הכושר ללמוד, לחשוב ולהסתגל למצבים חדשים. זו תוצאה מספרית המושגת על ידי מבחנים קבועים, שפותחו במטרה למדוד את מידת התבונה של הנבדק, בהתאם לקבוצת הגיל ביחס לשאר האוכלוסייה.

6. ההזדקנות מציבה אתגרים חדשים, אך גם הזדמנויות להתפתח ולממש את הפוטנציאל בגיל השלישי. בגיל השלישי היכולות הפיזיולוגיות והמוחיות של האדם מוגבלות יותר. זהו גיל שבו יכולות להתחיל בעיות זיכרון לטווח קצר, רמת החרדה עולה, הראייה והשמיעה נחלשות בהדרגה, רמת האנרגיה יורדת ומסת השריר מדלדלת. בשל כל אלה, האתגרים הם חדשים ודורשים התייחסות לבעיות או נקיטת צעדים למנוע או לצמצם אותן. מצד שני, מכיוון שרבים בשכבת גיל זו הם בעלי אמצעים וזמן פנוי, הם דואגים לבריאות טובה. הם מפתחים כושר גופני ומתמקדים במה שנותן להם תחושת סיפוק ושמחת חיים: יצירה, תחביבים, הרחבת דעת, התנדבות, זמן עם נכדים, בילויים במסגרת חברתית. למעשה, זהו שלב בחיים שבו ניתן סוף סוף לממש חלומות שבשנות העבודה וגידול הילדים נדחקו הצידה.

בהצלחה!